

«JAKARTA METODOA»

Komunistak sarraskitzea estatu-erlijioa zen, munduari forma eman zion gurutzadan

Salvador Allende Txileko presidentetzara eraman zuten 1970eko hauteskundeen ondoren, pintada eta mezu misterioitsuak azaldu ziren Santiagoko auzo aberatsetan eta ezkerreko gobernu berriko hainbat kidek jaso zituzten postaletan: “Jakarta badator”.

Hamar urte lehenago azaldu izan balira, itxaropenerako seinaleztat hartuko zituzten. Izan ere, 1950 eta 1960ko hamarkadetan Indonesiako Sukarno presidentea (Herbehereen botere koloniala garaitu eta artxipelagoa batu zuena) Hirugarren Munduko mugimenduen neutraltasunaren eta antiinperialismoaren aldeko erreferente oso ezaguna zen. Asiako, Afrikako eta Hego Amerikako herrialdeetako ekintzaileek, independentzia lortu berri zuten nazioek, asko estimatzen zuten, Gerra Hotzeko superpotentzien aurrean grabitate-zentro alternatiboa eskaintzen zuelako.

1970. urtean, baina, Txileko ezkerrek bazekien “Jakarta badator” hori indarkeria mehatxua zela. Ordurako Indonesia Suharto jeneralaren atzaparretan zegoen, 1965. urtean hartu baitzuen boterea, oraindik ere oso iluna eta informazio askorik gabeko estatu-kolpe bat garaitu ondoren. Bi urtean, milioi erdi eta milioi bat pertsona artean hil zituen, komunistak, ustezko komunistak edo komunista potentzialak izateagatik. Beste milioi luze bat kontzentrazio eta lan esparruetan sartu eta desagerrarazi zuen, hamarkada luze-etarako. Erraz idazten da, ia bi milioi pertsona! Zertarako eta Indonesiako Alderdi Komunista (KPI) suntsitzeko, inoiz ar-

 POLITIKA / Mikel Zubimendi Berastegi

Indonesian, Txilen edo Brasilen, iraganean Suhartorekin bezala orain Bolsonaroekin, «Jakarta» hitzak kode bat adierazten du, mezu argi bat: AEBekiko leialak diren gobernu autoritario eta kapitalisten aurka altxatzen direnak masakratzea. Aurkari politikoak desagerraraztea, damurik gabeko estatu-terrorismoa.

1965eko urtarrileko argazkian, soldaduaren fusila, atxilotutako komunista indonesiarrari gertutik apuntatzen. GAUR8

mak hartu ez zituen eta Txinako eta Errusiako alderdi komunisten ostean munduko handiena eta oso eraginkorra zena. Orduz geroztik, antikomunismo armatuaren kode bilakatu zen “Jakarta”, inspirazioa, ezkerre deuseztatzeko eskuliburua.

KODE BILAKATUTA

Zer gertatu zen Indonesia antiinperialismoaren itsasargi

izatetik komunisten kontrako genozidioaren eredu bilakatzeko? Zergatik zaigu hain ezezagun Indonesiako indarkeria hura guztia? Eta nola iritsi zen “Jakarta kodea” Txile edo Brasileraino?

Euskal Herrian badugu Hego Amerikari buruzko ezagutza handiagoa, eta, seguru asko, antzekotasun handiak aurkituko ditugu AEBek Indonesian eta Hego Amerikan jokaturako paperen artean. Egia da, bestalde, Txileko kolpistek ez zutela zertan Pazifikoa gurutzatu ezkerren aurkako masazko estatu-biolentziaren adibide bila. Etxetik gertuago zuten, esaterako, Guatemala; CIAk hirugarren saiakeran, 1954an, Jacobo Arbenz presidente erreformista kargugabetu eta boterea Armadaren buruari eman zionean, “berehala hil beharrekoak” ziren guatemalarren zerrenda luzea zeukan.

Zergatik orduan Jakarta? Eskala kontu bat bada: munduko bosgarren herrialde jendetsuena da, eta herrialde musulman handiena. Komunismoaren aurkako borrokan koroaren harribitxia zen, Txina galdu ondoren; AEBentzat irabaz zitekeen garaikur handiena zen, Vietnamgoa baino askoz ere handiagoa. Eta zaku berean Brasil sartuz gero, ondo baino hobeto.

ESKALA, METODOA ETA HELBURUA

Indonesiarrak edo nazioarteko gaietan adituak ez garenok ez dakigu askorik artxipelagoan 1965-1966 urteen artean gertatu zenaz. Indarkeria eskala eta egia lurperatuta egon dira. Suhartoren kolpearen ondorengo diktadurak munduari gezur handi bat esan zion, bizirik irten zirenak kartzelara sartu zituzten eta horieta-

Jakarta, 1965eko abendua; soldadu armatu bat, ustezko komunistak zaintzen.
GAUR8

tik atera ziren apurrak ikaratu egiteko. Baina horrek ez zuen axola. Indonesiako sarraski apokaliptiko haren ondoren, mutilatutako hilotzez bete zen nazioa, AEBen gertuko aliatu bilakatu zelako.

Washingtonek propaganda antikomunista finantzatu eta bere sokako indarrak armatu ordeztu, Indonesiako (eta Brasilgo) Armada ideologikoki elikatu eta teknikoki prestatu zuen. Esku hartzea ez zen munduaren begietara bistakoa izan; ez Guatemalan CIAk egin zuena bezala, edo 1953an Iranen eta 1954an Filipinetan. Xorro-xorro Kansas estatuko base militar batera eraman zituzten armadako kideak eta han dena prestatu zuten, eta abagunea iritsi zenean bi herrialdeetako armadak boterea

eskuratze eta aurkariak jartzeko prest zeuden.

Indonesiako komunisten aurkako sarraskia parekorik gabea da, ez soilik bere eskalagatik eta erabilitako metodoengatik, baita lortu zituen helburuengatik ere. Munduko alderdi komunista handienetakoa zeharo suntsitzeaz gain, mende erdi pasatu ondoren, “komunismo” hitzak debekatuta jarraitzen du, izen madarikatua da, tabua.

BIDE POLITIKOA ITXI

Eskala bezain handia izan da genozidio horren egileen zigorgabetasuna. Suhartok 30 urtez gobernatu zuen Indonesia. Franco eta frankistekin gertatu bezala, hausturirik izan ez zenez, trantsizioak ez zituen kontuak kitatu, ez Egiaren Batzorderik edo an-

tzekorik sortu, ezta lurperatutako historiaren azterketa kritikorik egin ere, ezer ez, deus ez.

Egileen erabateko inpunitatearen tamainakoa izan zen biktimizeko isiltasuna. Hori baita Indonesiako sarraski haren ondarea, munduko ezkertiar guztientzako mehatxu beldurgarria: desagerraraziak izan zaitezke, ehunka mila pertsona, bi milioi, eta inork ez ditu kontuak eskatuko.

Txileko Salvador Allenderen heriotza tragikoak bezala, Indonesiako sarraskiak ezker armak hartzera bultzatu zuen, gainera. Nahita edo nahigabe, parte hartzeko bide guztiak itxita, hauteskundeak irabazi arren desagerrarazteraino eraso egiten dutenean, zer bide gelditzen da? Nondik jo? Ezaguna da erantzuna.

AEBEN MUTILA

1965ean indonesiar gehien-tsuen ez zekiten nor zen Suharto jenerala. Baina desklasifikatu berri diren kableen arabera, 1964tik CIAk AEBen interesen aldeko “lagun” eta antikomunistatzat jotzen zuen. Kableotan, botere hutsu-nea egonez gero, militarren eta zibilen arteko koalizio antikomunistaren aukera iragar-tzen zuten.

Nola iritsi zen Suharto bote-rera? Kuriosoa da, baina beste “estatu-kolpe” bat desegin on-doren, Irailaren 30eko Mugi-menduak emandakoa –labur-tuta G30S, “Gestapu” ere esaten zioten, Gerakan Sep-tember Tiga Puluh-ren labur-dura–. Honek 1965eko urri-aren 1ean hasi zuen operazioaren nondik norako-ek argitu gabeko misterio iza-ten jarraitzen dute. Tentsio handiko egoera zen armarik gabeko komunisten eta AEBek babestutako militarren artean. Inteligentzia zerbitzu britai-niar eta estatubatuarrek bi al-deen arteko gatazkak elikatu zituzten. Eta Sukarno bi alde-en artean mantentzen zen. Irailaren 30eko Mugimenduko buruek soldadu taldeak bidali zituzten Armadako zazpi jene-ral bahitzera, eskuin muturre-ko kolpe militarra prestatzen ari zirela egotzita. Sei jeneral hil zituzten eta heriotza ho-riek Indonesiako Alderdi Ko-munista (PKI) sarraskitzeko ar-gi berdea, aitzakia, izan ziren.

Suhartok hartu zuen Arma-daren gidaritzza estatu-kolpe odoltsua gauzatzeko. Burutu gabeko kolpe haren arduradu-na PKI zela esan zien herrita-rreri, eta hildako sei jeneralak deabruzko erritu batean hil zi-tuztela; Alderdi Komunistari lotuta zegoen Gerwani emaku-meen mugimenduko kideak

Txinako eta Errusiako alderdi komunisten atzetik munduko handiena zen Indonesiako Alderdi Komunistaren kontrako sarraskiaren bi irudi. GAURB

ekarri zituztela biluzik dantza egitera, emakumeek jeneralak torturatu eta mutilatzen zituz-ten bitartean, hil aurretik ba-rrabilak moztuz eta begiak ateraz; Txinak ezkutuan ar-mak eman zizkiela... Gezurra zen guztia, Voice of America, BBC eta Radio Australia komu-nikabidetako albistegiek haus-potu zuten gezurra.

AEBek hasiera-hasieratik la-gundu zioten Suhartori, bere propaganda zabaltzen eta na-rtratiba antikomunista ezar-tzen. Komunikazio sare mugi-

korrak eman zizkion Indone-siako Armadari. Lehen unetik herrialdearen lider gisa aitor-tu zuten Armada, nahiz eta le-gez Sukarnok presidente iza-ten jarraitzen zuen.

Ordura arte herriaren babes zabala zuen PKI geldiarazten saiatu ziren. Alderdi musul-man atzerakoiak diruz horni-tuz hasi ziren, baina alferrik. PKIk gora egiten zuen hautes-kundeetan. Saiatu ziren era as-kotan, baina ezin. AEBetako enbaxadore Marshall Greenek Suhartok kolpea eman ondo-

rengo kable batean argiro esan zuen; «orain dago PKIren aur-ka gogor jotzeko aukera, orain edo inoiz ez».

MAMUAK, BIZI ETA MEHATXAGARRI

Brasilgo Egiaren Batzordeak lortutako informazioen arabe-ra, “Operação Jacarta” diktadu-ra militarren sarraski plan sekretu baten izena zen, Bra-silgo Alderdi Komunista sun-tsitzea xede zuen “Operação Radar” zabalago baten parte. Ordura arte, Armadak herrita-rreren altxamenduen aurka zu-zentzen zuen indarkeria. “Ope-ração Jacarta”, aldiz, plan ezkutua zen, gizarte taldeetan eta komunikabideetan zihar-duten Alderdi Komunistako kideen kontrako estatu-terro-rismo plana.

“Operação Jacarta”-k Brasi-len edo Txileko Santiagoko “Ya-karta Viene”-k, portugesez izan edo gaztelera, esanahi argia zuen: Komunistak masiboki erailtzea, AEBekiko leialak zi-ren erregimen autoritario kapi-talisten aurka zeudenak sarras-kitzeko estatuak antolaturiko operazioa. Aurkarien desager-pen behartua esan nahi du, da-murik gabeko estatu-terroris-moa. Hego eta Erdialdeko Amerikan maiz eta oso gogor erabiliko zena ondorengo bi hamarkadetan.

Indonesiako gertakari odol-tsu haien mamuak mundua mehatxatzen du oraindik ere. Adibidez, 2016. urtean, Brasi-len, munduko hirugarren de-mokrazia handiena deitzen zu-ten herrialdean, Dilma Rousseff gerrillari ohi eta he-rrialdeko lehen emakume pre-sidentea kargugabetu zuten teknizismo baten aitzakian, eta parlamentu-saio hartan Jair Bolsonaro hartu zuen mikro-fonoa; *impeachment* edo kar-gugabetzearen botoa Carlos Al-

berto Brilhamte Ustrari dedikatu zion, koronela zela Rousseffi egin zizkioten torturetan ikusle izan zenari. Neurritz kanpoko probokazioa izan zen, iragane-ko diktadura antikomunista zuritu eta birgaitzeko ahalegina, eskuin muturraren asmoen adierazlea.

Brasilgo diktaduraren trantsizioak demokrazia mota xelebre bat ekarri zuen; horren adibide da elite politiko eta ekonomikoek beren interesei begira mehatxutzat jotzen zituzten Rousseff edo Lula presidenteak oztopo handirik gabe kargugabetu izana. Gerra Hotzeko deabruak deitu zitzaizkion, nahi beste aldiz, nahieran, haien alde lerratu zitezien.

Zoaz orain Jakartara eta parte hartu, edo saiatu parte hartzen, 1965eko gertakariak argitzeko ikertzaileen batzar batean. Komunismoa berpizten saiatzea-
gatik salatuko zaituzte –50 urte geroago oraindik ere legez kanpoko da– eta jende andana bat “komunistak bizirik erre” garrasika azalduko zaizu, ikara hezurretaraino sartuz.

KOINTZIDENTZIARIK EZ

Indonesia eta Brasilen arteko antzekotasun horiek ez dira kointzidentzia hutsa, 1960ko hamarkadako haustura traumatikoetan dituzte sustraiak.

Izan ere, Indonesian komunista izateak bizi osorako markatzen zaitu, deabrua bazina be-

Indonesiakoak ez du parekorik, ez eskalagatik eta metodoengatik soilik, baita lortutako helburuagatik ere: munduko hirugarren alderdi komunista handiena zeharo suntsitzea

Zer gertatu zen Indonesia antiinperialismoaren itsasargi izatetik komunisten kontrako genozidioaren eredu bilakatzeko? Nola iritsi zen «Jakarta kodea» Txile eta Brasileraino?

Goian, 1961. urtean, Indonesiako Sukarno presidentea, AEBetako presidente J.F. Kennedy eta presidenteorde Lyndon Johnstonekin, Etxe Zurian. Eskuinean, Sukarno, gero bera kargugabetuko zuen Armadaren ekitaldi batean. GAUR8

zala, eta, sarri, “gaitz” hori seme-alabengana pasatzen dela pentsatzen da, anomalia genetiko baten ondorioa balitz bezala. Komunisten seme-alabak tor-

turatuak izan ziren. Emakume batzuk haientzat umezurtzetxeak antolatzeagatik epaitu zituzten. Sarraskia gertatu eta urteetara, enpresaburu indo-

nesiar ospetsu batek berriki hau esan du: «Erantzun militar sendo bat behar da, komunisten seme-alabak hazten ari baitira». Egin kontu.